

Vecākiem

Vecākiem
par mācību
plānošanu un
norisi attālināti

**Mājmācība
un bērnība no
antropoloģiskā
skatījuma**

**„Drossinternets.lv”:
kā sagatavot bērna datoru
mācībām attālināti?**

**Aktuālā informācija
par tiesībām iegūt
izglītību bez maksas**

**Vai turpmāk
skolā atzīmes
neliks?**

Vecākiem

par mācību plānošanu un norisi attālināti (ārkārtas situācijas laikā)

1. Attālināta mācīšanās nozīmē lielāku pašvadību skolēnam.

Attālināta mācīšanās nenozīmē klātienē nodarbību pārņemšanu tiešsaistē. Tā vairāk līdzinās pašu vadītām mācībām, sekojot skolas un skolotāja norādījumiem. Sprotami, ka šajā laikā būs apgūts mazāks mācību satura apjoms nekā klātienē mācībās, jo vienlaikus jāpierod pie jauna mācīšanās veida. Skolēni saņems atgriezenisko saiti par paveikto darbu, lai zinātu, pie kā vēl jāstrādā. Skolēna sniegumu atkal vērtēs ar atzīmēm, atsākoties klātienē mācībām.

2. Aktīvi interesējieties par skolas plānoto mācību norisi!

Noskaidrojiet, kas skolēnam būs jādara, kādā grafikā, kādi mācību materiāli un tehnoloģiskais nodrošinājums viņam būs nepieciešams, kā notiks regulāra saziņa ar skolotāju par darāmo un sniegumu.

3. Vienojieties par ģimenei reālāko mācīšanās modeli!

Apstākļi katrā ģimenē atšķiras. Skolas rēķinās, ja tehnoloģijas ģimenē nav pieejamas vai jādala. Ja nav citas iespējas, skolotājs var telefoniski informēt skolēnu un vecākus par piekļuvi mācību līdzekļiem, darbu iesniegšanas kārtību un atgriezeniskās saites nodrošināšanu. Mācībām izmantojamas arī grāmatas, drukāti mācību materiālu komplekti.

4. Meklējiet atbalstu kopā!

Sazinieties ar skolu un pašvaldību, ja nepieciešams papildu tehnoloģiskais atbalsts. Iespējams, ka pašvaldība var abonēt rūterus vai uz laiku nodrošināt ar skolas datoriem individuālus skolēnus. Sadarbība ir ļoti nozīmīga kritiskās situācijās.

5. Palīdziet bērnam/jaunietim iekārtot mācību vietu!

Pārliedzinieties, ka bērnam ir patstāvīga vieta, kur netraucēti mācīties. Sakārtojiet aprīkojumu, lejuplādējiet nepieciešamās lietotnes. Pārbaudiet, vai skolotājs varēs dzirdēt jūsu bērna teikto dažādos tiešsaistes risinājumos vai telefoniski. Kopā ar bērnu izmēģiniet vidi, tehnoloģijas, pavigrinieties, kā viss darbojas.

6. Izplānojiet bērna/jaunieša mācību dienu kopā!

Kad esat iepazinušies ar skolas plānu mācību īstenošanai, kopā ar bērnu izplānojiet regulāru dienas ritmu un uzstājiet, lai to ievērotu, līdzīgi kā tas notiktu klātienē mācībās. Vienojieties, kad viņam būs pieejami nepieciešamie tehniskie rīki, ja tos ģimenē lieto vairāki cilvēki. Tikpat svarīgi iet laikus gulēt, regulāri ēst un kustēties.

7. Sekojiet skolēna līdzdalībai mācībās!

Palīdziet bērnam sekot līdzī paveiktajam – veidot ieradumus mācīties saskaņā ar dienas plānu, veikt uzdevumus dotajos termiņos. Pārrunājiet, ko bērns iemācījies, skolotājs uzdevis vai kādu vērtējumu izteicis. Jautājiet bērnam, vai nepieciešama palīdzība. Ik dienu pārliedzinieties arī par bērna noskaņojumu.

8. Plānojiet, lai katru dienu izkustētos!

Pārliedzināties, lai katru dienu bērns/jaunietis pēc iespējas iesaistītos fiziskajās aktivitātēs. Ja apstākļi un iespējas to pieļauj, dariet to kopā.

Sekojiēt informācijai:

www.izm.gov.lv mape.skola2030.lv skola2030.lv

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā

Mājmācība un bērnība no antropoloģiskā skatījuma

Anna Druka, žurnāliste

Šā gada februārī Latvijas Nacionālajā bibliotēkā lasījumu cikla „Stāsti par cilvēku” ietvaros notika antropoloģes Irenas Kašparovas (*Irena Kašparová*) vieslekcija „Dzīve bez skolas: mājmācība Čehijas un Centrāleiropas kontekstā” (*Life without school: Homeschooling in the context of the Czech Republic and Central Europe*).

Foto: Anna Druka.

Antropoloģes Irenas Kašparovas vieslekcija „Dzīve bez skolas: mājmācība Čehijas un Centrāleiropas kontekstā”

Personīgais stāsts

I. Kašparovai antropoloģija ir sirdslieta. Pēc Padomju Savienības sabrukšanas viņa sekoja savam sapnim un devās uz ārzemēm veikt dažādus pētījumus. Vēlāk ģimene kļuva svarīgāka, un viņai bija jāsaprot, kas ir viņas īstie sapņi. Nebija viegli apvienot mātes pienākumus četru bērnu ģimenē un pētniecību.

Taču pētniecība turpinājās, un sākumā bērni brauca līdzī, bet beigās bērnu dēļ pētniece palika Čehijā, lai ģimenei būtu vieglāk. Dzīves ritms tika pakļauts skolai. Bērni bija jāvadā uz un no dažādām izglītības iestādēm katru dienu divas reizes. I. Kašparova stāsta, ka pēc pusgada šāds režīms vairs nebija izturams.

Šajā laikā viņa kopā ar vīru pieņēma lēmumu mācīt bērnus mājās. Lai arī valsts to neparedzēja kā normu, likumos bija „caurumi”, kas atļāva to darīt. „Varēju pavadīt laiku ar bērniem, nevis būt tikai taksists, kas

Elektroniskais žurnāls „Vecākiem”
Izdevējs: SIA „V-Media”
Vienotais reģistrācijas numurs: 40103369264

Redakcijas tālr.: 26002264
Redakcijas e-pasts: redakcija@izglitiba-kultura.lv
www.izglitiba-kultura.lv

Redaktore: Vita Pļaviņa
Korektore: Dace Sokolova
Datorgrafiķe: Oto Andreļšns

ved uz un no skolas," stāsta I. Kašparova. Apņēmdamās turpināt pētniecību, viņa sev uzdeva jautājumu: „Ko es varu pētīt šajā situācijā?” Pavadot lielāko daļu laika mājās ar bērniem, viņa saprata, ka šī ir lieliska iespēja pētīt savu dzīvi, ģimenes dzīvi, skološanu un mājskološanu.

Pētījums

No 2009. līdz 2017. gadam I. Kašparova kopā ar vairākiem studentiem no dažādām valstīm veica starptautiska mēroga pētījumu par mājskološanu, metodoloģijā izmantojot novērojumus, līdzdalību, intervijas ar 56 ģimenēm, tostarp bērniem, tēviem, mātēm, skolotājiem un direktoriem, publiskās debates analīzi, politisko paziņojumu analīzi, kā arī literatūras analīzi. Pētniece stāsta, ka bija ļoti palaimējies ar to, ka bija iespēja iekļaut arī bērnu viedokli šajā pētījumā.

Iemesli mājmacībai

Sākotnēji pētniecei radās interese, kādēļ vecāki izvēlas mājmacības ceļu, īpaši ņemot vērā, ka lielākā daļa skolu ir bezmaksas, kur bērns tiek pieskatīts un var pavadīt visu dienu, atvieglojot vecāku pienākumus un atbildību. 95% vecāku savus bērnus sūta uz skolu tāpēc, ka „tā ir pieņemts”, tā ir tradīcija, nevis, ka viņi par šo jautājumu ir daudz domājuši. I. Kašparova pētījumā secina, ka mājmacība nāk pa labu visiem bērniem, taču noteikti nav piemērota visiem vecākiem.

Pētniece ir identificējusi piecas vecāku grupas, kas izvēlas mājmacību: vecāki, kas strādā ārzemēs; ģimenes, kurās ir īpaši apdāvināti bērni sportā, mākslā vai mūzikā u. c.; ģimenes, kurās ir bērni ar fiziskām vai psiholoģiskām atšķirībām, kas apgrūtina bērna iekļaušanos skolas vidē; ģimenes ar savdabīgu dzīvesveidu, piemēram, reliģisko vai citu filosofiju; kā arī ģimenes, kurām mājmacība ir ērta, izdevīga un pievilcīga.

Atšķirības etnoteorijā

Etnoteorija ir saistīta ar vecāku uzskatiem par bērnu attīstību, socializāciju un ģimenes mijiedarbību. Ne vienmēr šie uzskati tiek pausti, jo mēdz būt arī neapzināti. Vecākus, kuri izvēlas mājmacību, raksturo tas, ka viņiem nepatīk izvēlēties starp karjeru un bērniem, viņiem piemīt idejas par ģimenes, darba un izglītības apvienošanu. Mēdz būt vecāki, kuri maina darbu, lai varētu savienot ģimeni un karjeru. 80% gadījumu mājmacību iniciē un realizē mātes, taču tēva un pārējo ģimenes locekļu atbalstam ir būtiska nozīme.

Dažādi izglītības modeļi

I. Kašparova stāsta, ka Čehijā un Centrāleiropā ir divi konkurējoši mācīšanas modeļi: Ciema mācīšanās modelis (*Village learning model*) un Formālais skološanas modelis (*Formal schooling model*).

Ciema mācīšanās modelis, kas atbilst mājmacībai, paredz, ka izglītība tiek iegūta no apkārtējiem cilvēkiem. Mātei un tēvam ir nozīmīga loma bērna izglītībā, kā arī citi ciema iemītnieki tiek uzskatīti par izglītotajiem. Formālajā skološanas modelī institūcija ir galvenais izglītotājs un netiek uzskatīts, ka māte un tēvs pilda nozīmīgas funkcijas bērna izglītībā, kā arī pārējā sabiedrībā.

Galvenā problēma ar ciema modeli ir tāda, ka hierarhija ir dabiska un ar laiku izveidojas arī horizontāli strukturētās sabiedrībās. Kā vienu no galvenajām problēmām formālajā modelī pētniece saskata to, ka visā

Galvenās sabiedrības
Graizes, kas ir saistītas ar
mājmacību, ir par to, ka
vēlāk bērni nezinās, kā uzvesties
institūcijās, necienīs autoritātes,
viņiem pietrūks vienaudžu, viņi
būs vientuļi un nespēs strādāt
komandā.

Irena Kašparova.

Foto: Anna Druka.

Eiropā nepastāv iniciācijas, kas apzīmē brīdi, kad cilvēks kļūst pieaudzis. Pastāv marķieri, piemēram, auto vadītāja tiesību saņemšana, bet trūkst rituālu, kas apzīmē pāreju no bērnības uz pieaugušo dzīvi.

Izglītība un vara

Par varas, kontroles un izglītības attiecībām pastāv vēsturiski dinamiska diskusija, kas turpinās arī mūsdienās. I. Kašparova stāsta, ka pastāv izglītības monopols – valsts kontrolē to, ko bērni mācās, un līdz ar to viņu domāšanas modeļus – veidu, kā viņi arī nākotnē strukturēs un uztvers pasauli. Mājmācība šajā kontekstā nozīmē to, ka valstij tiek atņemta šī kontrole un līdz ar to arī vara. Valsts pretestība mājmācības atļaušanai tipiski ir saistīta ar kontroli, jo pastāv uzskats, ja vecāki mācīs visu, ko grib, tad valstī izveidosies anarhiska sabiedrība.

Jau kopš Sokrāta laikiem ir notikusi šausmināšanās, „kas no tiem bērniem izaugs”, kas savukārt liecina par to, ka kopumā bērns tiek saskatīts kā kaut kas nepilnīgs – tikai kā potenciāls.

Mājmācība Čehijā

Mājmācības prakse Čehijā aizsākās 2005. gadā. Pēc Padomju Savienības sabrukšanas neliela grupa ar vecākiem vēlējās saviem bērniem mācīt reliģiju, kas netika mācīta skolās. Šis jautājums tika pacelts valsts līmenī. Diskusijas parlamentā bija par demokrātiskajām vērtībām un brīvību, ka ģimenēm un bērniem ir jābūt tiesībām izvēlēties, kā tiek iegūta izglītība. Tika panākti likumi, kas paredz atļaut mājmācību 6–11 gadus veciem bērniem. Čehijā pastāv uzskats, ka bērns iemācās visas pamata zināšanas vecumā no 6 līdz 11 gadiem.

2016. gadā tika panākts, ka likums atļauj mājškolu arī 11–16 gadu veciem bērniem un no 2017. gada bērnudārzs arī ir obligāts, līdz ar to, ja bērns šajā laikā neapmeklē bērnudārzu, ir jāseko mājmācības procedūrām. Monitorējošā bērnudārza direktor var pieprasīt, lai bērns apmeklē bērnudārzu, ja bērna izglītības līmenis nav apmierinošs. Tad bērns arī turpmāk nevarēs atgriezties mājmācībā.

Lai saņemtu atļauju mājmācībai, Čehijā ir nepieciešama: motivācijas vēstule; atbildīgais vecāks ar augstāko izglītību (izņemot bērnudārza gadījumā); piekrišana no monitorējošās/mentorējošās skolas; viedokļa vēstule no skolu biroja.

Čehijas sabiedrība uzskata, ka romi ļaunprātīgi izmanto mājmācības iespējas. I. Kašparova norāda uz to, ka, visticamāk, romi izvēlas mājmācību tādēļ, ka romu kultūra atšķiras no eiropēiskās kultūras. Eiropēiskajā kultūrā valda individuālisms, bet romu kultūrā norma ir dalīties. Šādas kulturālas atšķirības kļūst par iemeslu pārpratumiem ne tikai eksāmenu laikā, bet vispārējos uzskatos.

Pētniece vēsta, ka kulturālās atšķirības pastāv dažādos kontekstos un tām ir nozīmīga loma bērna audzināšanā. Piemēram, holandiešu uzskats paredz, ka bērnam nāk par labu atrasties vienatnē un ievērot režīmu, bet itāļiem ir pilnīgi cits audzināšanas stils – galvenais bērnam ir sociālā dzīve un būt kopā ar citiem cilvēkiem arī tad, ja tas nozīmē iet gulēt pulksten 11 vai 12 vakarā. Ir svarīgi saprast, ka ir atšķirīgas audzināšanas politikas arī vienas kultūras ietvaros.

Foto: Dace Pātmaļniece.

Lelde Žuka no Ģimeņu skolu apvienības.

Sabiedrības raizes

Galvenās sabiedrības raizes, kas ir saistītas ar mājniecību, ir par to, ka vēlāk bērni nezinās, kā uzvesties institūcijās, necienīs autoritātes un viņiem pietrūks vienaudžu, viņi būs vientuļi un nespēs strādāt komandā. I. Kašparova stāsta – lai gan uz pētījumiem balstītie ziņojumi vienmēr pierāda pretējo, šie uzskati ir tik dziļi iekalti sabiedrības apziņā, ka pat zinātne nespēj tos apvērst.

Kas ir bērnība?

Pētniecei nozīmīgs ir jautājums par to, kā tiek uztverta bērnība un ko tā nozīmē. Viņa stāsta, ka viduslaiku sabiedrības uztverē bērni netika ņemti vērā vai tika uzskatīti par mazāka izmēra pieaugušajiem. Par to liecina tas, kā viduslaiku gleznās tika atainotas bērnu sejas – kā mazāku izmēru cilvēku sejas. I. Kašparova uzskata, ka tas ir saistīts ar uztveri, nevis mākslinieciskajām spējām. Renesansē parādījās spilgti izteiktas idejas par „launo bērnu”, kā arī uzskats, ka kultūra veido bērnu. Bez kultūras bērns ir instinktu un vēlmju vadīts radījums bez tā dēvētā „cilvēcīguma”. Interesanti, ka tajā pašā laikā parādījās uzskats, ka bērns ir nevainīgs, gluži kā eņģelis. Ap šo pašu laiku izveidojās arī līdz mūsdienām pastāvošais uzskats, ka bērns ir tukša tilpne un ka vecāki un pieaugušie ir atbildīgi par bērna „piepildīšanu”.

Nils Postmans (*Neil Postman*) apraksta, kā mūsdienās bērni ir kļuvuši vairāk kā pieaugušie un pieaugušie – kā bērni. Ne tikai tehnoloģiju dēļ, bet arī tāpēc, ka vecāku projekcija uz bērniem mēdz balstīties uz vecāku nepiepildītajiem bērnības sapņiem, ar ko tiek sagaidīts, ka bērns kļūs par mazāku vecāka versiju. Tajā pašā laikā sociālie pasākumi organizācijās mēdz balstīties uz dažādām rotaļām un spēlēm. Tas var liecināt par to, ka atšķirības starp pieaugušajiem un bērniem sāk pazust.

Savukārt pastāv lietas, kas ir kopīgas visās paaudzēs gandrīz visā cilvēces pastāvēšanas laikā, piemēram, jau kopš Sokrāta laikiem ir notikusi šausmināšanās, „kas no tiem bērniem izaugs”, kas savukārt liecina par to, ka kopumā bērns tiek saskatīts kā kaut kas nepilnīgs – tikai kā potenciāls. To apliecina tas, ka sabiedrībā parasti bērnu perspektīva vispār netiek ņemta vērā. Dažādos scenārijos viedoklis tiek jautāts pieaugušajiem par bērniem, bet ne bērniem.

Ieteikumi, īstenojot mājniecību:

- o I. Kašparova ir pārliecināta, ka mājniecība var būt efektīva tikai tad, ja tā sagādā prieku vecākiem. Viņa saka: „Jums ir jābauda mājniecība, vai arī jūs kļūsiat par upuri. Tas strādās tikai tad, ja jūs to darīsiet sev.”
- o Kā māj skolotājam saviem bērniem ir svarīgi iemācīties gan bērnu valodu, gan skolas valodu. Ir jāklūst par tulku, kas spēj izskaidrot savam bērnam to, ko skola pieprasa apgūt. Ja šī prasme tiek apgūta, tas rada milzīgu gandarījumu, un, ja ne, visticamāk, skola prasīs, kādēļ bērns kaut ko nav apguvis.
- o Būtisks ir atbalsts no partnera – abiem vecākiem ir jāpiekrīt izvēlei mācīt mājās. Jābūt gan finansiālam, gan morālam atbalstam. Papildu atbalstu var sniegt arī atbalsta grupas kā māj skolotāju kopienas un tiešsaistes forumi. Ir svarīgi paust savu neapmierinātību, savukārt lasīšana par citu neapmierinātību ļauj labāk tikt galā ar savu.
- o Sekojiet līdzi izmaiņām ar mājniecību saistītajos likumos un iesaistieties šo likumu attīstībā. Darbošanās kopā ar domubiedriem palīdzēs jums attīstīt savu izpratni un nostāju, kā arī sniegs morālo atbalstu.
- o Ir vēlams atrast skolu, kurā monitorējošais skolotājs atbalsta bērnu un nekritizē vecāku izvēli. Saprotošs skolotājs ir būtiskāks nekā direktora atbalsts. Tomēr, ja pastāv nesaskaņas, labāk ir meklēt citu skolu, nevis veltīt visas pūles, lai pārliecinātu direktoru.
- o Jāatceras, ka mūsdienās ir arī daudzas alternatīvas izglītības iespējas ārpus valsts izglītības iestā-

Foto: Anna Druka

Irena Kašparova un Kārlis Lakševics no Latvijas Antropologu biedrības.

dēm – Montesori, Valdorfa un citas alternatīvās skolas, ko ir vērts papētīt, īpaši ņemot vērā, ka mājskološana arī iekļauj papildu izmaksas.

- o Svarīgi saprast, ka mājmacība nav mēģinājums izaicināt skolotājus vai apstrīdēt viņu spējas. Mājmacība ir izaicinājums sistēmai un valdošajai skološanas filosofijai. To patiešām ir ļoti svarīgi saprast un tā arī nostādīt skolotājiem, jo tikai tad ir iespējams sākt dialogu.
- o Ir jāatceras, ka ir arī bērni, kas grib iet uz skolu, un tādos gadījumos viņiem tas noteikti ir jāatļauj.

Mājmacība Latvijā

[Informāciju palīdzēja sagatavot Lelde Žuka no Ģimenes skolas apvienības]

Latvijā ir aptuveni 300 ģimeņu, kas skolo mājās savus bērnus. Pašlaik likumi to atļauj pirmsskolā un no 1. līdz 6. klasei.

Saskaņā ar Ministru kabineta noteikumiem Nr. 591, ja ģimenē ir nodrošināta izglītojamā macībām nepieciešamā macību vide un atbalsts macību satura apguvei, izglītības programmas daļā paredzēto macību saturu izglītojamais var apgūt ģimenē, un par to ir atbildīgi viņa vecāki.

Lai bērns varētu izglīties mājmacībā, regulējumi pieprasa:

- Apstākļi, kas ļauj macīties mājās.
- Psihologa vai ārstējošā ārsta izziņa.
- Vienošanās ar skolu par izglītības programmas apguvi.
- Vecākiem nav obligāta izglītība – netiek pārbaudīta.

Pēc 6. klases mājmacība nav atļauta, taču ir tālmacības iespējas. Ir jāņem vērā, ka pašvaldību skolas nevēlas strādāt ar mājskolotiem bērniem un Latvijā ir tikai 3 vai 4 skolas, kas ir daudz maz labvēlīgi noskaņotas pret mājmacību. Pamatojums ir uzskati par to, ka skola un izglītības sistēma ir kompetentāka bērna izglītošanā nekā vecāki, kā arī finansiālie jautājumi. Tā kā pastāv princips „nauda seko bērnam”, mājmacības gadījumos skola pilnā apmērā nesaņem valsts paredzēto finansējumu. Mēdz būt tā, ka naudu, ko valsts skolai neizmaksā tādēļ, ka bērns tiek apmacīts mājās, skolas pieprasa no vecākiem.

Ģimenes skolas apvienība

Ģimenes skolas apvienība (ĢSA) ir biedrība, kurā apvienojas ģimenes, kuru bērni macās mājās. Pašlaik biedrībā ir vairāk nekā 100 ģimeņu, kas attīsta un strādā ar tās mērķiem:

1. Atbalstīt biedrus bērna izglītošanā „ģimenes skolā”.

Kopīgu ekskursiju, nodarbību, pārgājienu organizēšana.

Mājmacības ģimeņu atbalsta grupas reģionos.

MMAG jeb mājmacības mammu atbalsta grupas.

2. Popularizēt „ģimeņu skolas” Latvijā un iedrošināt vecākus uzņemties atbildību par savu bērna izglītošanu savā ģimenē.

ĢSA tīmekļvietne satur svarīgāko informāciju par mājmacību Latvijā un tās saturs tiek nepārtraukti atjaunots un papildināts.

Pirms dažiem gadiem ĢSA biedru izveidotā „Facebook” grupa „Mājmacības interesenti” ir lielisks mājmacības popularizēšanas instruments tieši tiem, kuri tikai sāk meklēt informāciju par mājmacības iespējām Latvijā. Patlaban grupā ir vairāk nekā 1700 biedru.

3. Apkopot materiālus un izdot literatūru „ģimeņu skolu” vajadzībām.

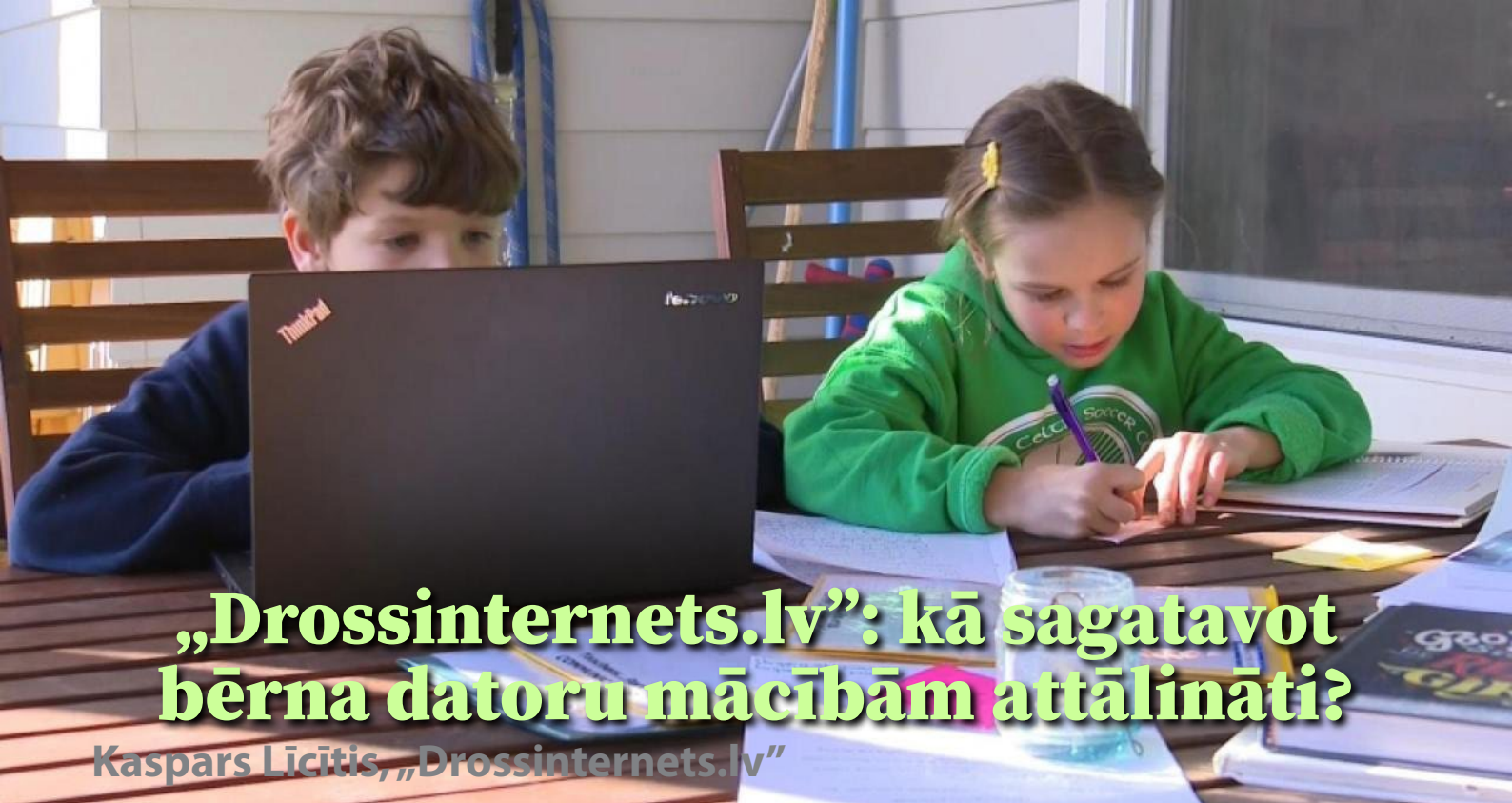
Aptaujas, pētījumi, tulkojumi, materiālu sagatavošana.

4. Organizēt izglītojošus seminārus un nometnes.

Katru gadu tiek organizēti dažādi pasākumi gan esošajām mājmacības ģimenēm, gan interesentiem.

5. Pārstāvēt biedru intereses aizstāvību politikas un normatīvo aktu izstrādē.

Irena Kašparova, PhD, ir Masarika Universitātes Brno (Čehija) Sociālo zinātņu fakultātes Sociālās antropoloģijas jomas vadītāja. Viņa studējusi sociālo antropoloģiju un attīstību Edinburgas Universitātē, kā arī socioloģiju Masarika Universitātē Brno. I. Kašparova veikusi ilgtermiņa pētījumus ar romiem Slovākijā un burgeriem (burghers) Šrilankā. Viņas pašreizējās intereses ietver bērības antropoloģiju, izglītības antropoloģiju, kā arī sajūtu un mākslas antropoloģiju. Čehijas Republikas un Centrāleiropas kontekstā antropoloģe daudz pētījusi un publicējusi rakstus par mājmacību un bērību sociālismā. Viņai ir četri bērni, patīk kustība, piedzīvojumi un vairāk par visu – cilvēki.

„Drossinternets.lv”: kā sagatavot bērna datoru mācībām attālināti?

Kaspars Līcītis, „Drossinternets.lv”

Ņemot vērā valdības ieviestos pasākumus koronavīrusa Covid-19 izplatības ierobežošanai, vecākiem ir jāreķinās, ka vismaz divas nedēļas pēc skolas brīvlaika beigām mācību viela būs jāapgūst attālināti. Tas nozīmē, ka skolēniem mācību procesā būs jāizmanto dators vai viedierīce, kas, iespējams, līdz šim nav izmantota mācībām. Droša interneta lietošana kļūs svarīgāka nekā jebkad agrāk, jo riski globālajā tīmeklī nav samazinājušies. Latvijas Drošāka interneta centrs „Drossinternets.lv” ir sagatavojis piecus padomus vecākiem skolēnu drošībai laikā, kad mācības notiks attālināti.

1. Viens no svarīgākajiem uzdevumiem ir sagatavot ierīci drošam mācību procesam. Pirmkārt, skolēnam ieteicams izveidot atsevišķu lietotāja kontu, kas palīdzēs ierobežot iespēju piekļūt vecumam neatbilstoši informācijai. Tas ir īpaši svarīgi, ja datoru izmanto arī vecāki un tam nav uzstādīti vecuma ierobežojumi. Katrai operētājsistēmai jauna lietotāja konta izveidošana nedaudz atšķiras. Tāpat atšķirīga ir jauna lietotāja profila uzstādīšana dažāda vecuma ierīcēm. Kā izveidot lietotāja kontu datoram ar „Windows” operētājsistēmu, var uzzināt šeit: <https://ej.uz/1bkx/>. Internetā ir pieejamas instrukcijas arī datoriem ar vecākām „Windows” versijām. „Apple” ierīču īpašnieki par „Apple ID” izveidi bērnam vairāk var uzzināt: <https://ej.uz/y5av>.
2. Ņemot vērā, ka mācību procesā skolēni, visticamāk, izmantos „Google” meklētājprogrammu, iestatījumos jāieslēdz „Droša meklēšana”. Tā palīdzēs izfiltrēt attēlu, videoklipu un tīmekļvietņu meklēšanas rezultātus no bērna vecumam neatbilstošas informācijas. Lai arī šis rīks nav 100% precīzs, tas efektīvi cīnīsies pret pornogrāfiju meklēšanas rezultātos. Plašāka informācija pieejama: <https://ej.uz/jmtb>. Droša meklēšana ir pieejama arī citām meklētājprogrammām, piemēram, „Bing” meklētājprogrammai informācija pieejama šeit: <https://ej.uz/4x8f>.
3. Bērnu pasargāšanai no nevēlamas informācijas internetā lieliski noder vecāku kontroles rīki. Datoriem ar „Windows” operētājsistēmu noderēs šī informācija: <https://ej.uz/kqba>, bet „Apple” <https://ej.uz/mmtv>. Ja mācību procesā tiks izmantota viedierīce, uzstādiet „Google Play” un „Apple” piedāvātos kontroles rīkus „FamilyLink” un „FamilySharing” lietotņu un satura pārvaldībai bērnu viedierīcēs. Plašāka informācija pieejama: <https://ej.uz/a17x>.
4. Ar sava „Google” konta iestatījumu palīdzību jūs varat noņemt nevēlamas reklāmas, kuras jums tiek rādītas, lietojot internetu un „Google” pakalpojumus, piemēram, „YouTube”, „Chrome” u. tml. Reklāmas tiek rādītas, balstoties uz informāciju, kuru jūs ikdienā meklējat un skatāties internetā no savām viedierīcēm, kā arī ņemot vērā jūsu intereses, konkrētā brīža atrašanās vietu un vecumu, kādu esat norādījis savā „Google” kontā. Plašāka informācija pieejama: <https://ej.uz/hq1h>.
5. Uz datora, kuru izmantos skolēns, noteikti ieslēdziet „YouTube” „Ierobežoto režīmu”, kas ierobežos iespēju, ka bērns saskarsies ar vardarbīga satura video. Informācija, kā to paveikt, ir pieejama šeit: <https://ej.uz/dyx1>. ■

Vai turpmāk skolā atzīmes neliks?

Andra Ozola, žurnāliste

Foto: pbs.twimg.com

Vai tiešām atzīmes vairs neliks? Kā es zināšu, kā manam bērnam veicas mācībās, vai mans bērns atbilst sava vecumposma standartam? Vai ir iespējama izaugsme bez savstarpējas sāncensības un sacensības? Uz šiem un citiem vecāku jautājumiem, kas regulāri izskan saistībā ar pilnveidotā mācību satura ieviešanu un pārmaiņām vērtēšanā, eksperti sprieda vecāku organizācijas „Mammamunteti.lv” un projekta „Skola 2030” diskusijā „Vai turpmāk skolā atzīmes neliks?” sociālajā tīklā „Facebook”. Par to, kā un kāpēc mainās skolēnu vērtēšana, kā ar vērtēšanu var veicināt skolēnu izaugsmi, diskutēja projekta „Skola 2030” vecākais eksperts Pāvels Pestovs un Mārupes ģimnāzijas direktora vietniece metodiskajā darbā Andžela Sokolova. Diskusiju moderēja „Mammamunteti.lv” vadītāja un trīs bērnu mamma Inga Akmentiņa-Smildziņa.

Kāpēc ir jāmaina vērtēšana?

„Lai ieviestu jauno mācību saturu, ir jāmaina vērtēšana, jo, tāpat kā konkrētu sasniedzamo rezultātu nevar iegūt, ja mācību procesā viens cilvēks tikai stāv priekšā un lasa lekciju, tāpat jāmaina arī vērtēšana: jāsalāgo process – mācīšanās un vērtēšana. Tāpēc mēs cenšamies aktualizēt vērtēšanu. Jāatzīst, ka vērtēšanai ir senas un nemainīgas tradīcijas. To zinām, jo mēs, vecāki, esam gājuši skolā un tagad mūsu bērni 10–12 gadus ir gājuši skolā. Un te pēkšņi – izmaiņas! Jāatzīst, ka šīs izmaiņas būs ilgtermiņā un izaicinošas,” sacīja P. Pestovs.

Ir plānots, ka pirmajās trīs klasēs vērtēšana notiks tā, ka bērns ar skolotāja pamudinājumu varēs saskatīt, cik tālu ir ticis, cik var izdarīt, un būt pārliecināts par to, ko var izdarīt. Un arī vecākiem ir jābūt pilnīgai skaidrībai: es redzu, cik tālu mans bērns ir ticis, cik tālu ir aizgājis pēc vienas nedēļas un vai pēc trim nedēļām to jau ir apguvis. Nebūs pieļaujama situācija, ka vecāks nezina. Un vecākiem ar bērniem sarunas būtu jāvirza, vairāk uzdodot jautājumus: kāpēc tev nav iznācis tikt tik tālu, cik gribēji, nevis, ieraugot, ka bērnam ir atzīme „septiņi”, tikai nopriecāties, ka tas ir labi, paskaidroja P. Pestovs.

Lai bērnus motivētu ilgtermiņā, viņaprāt, situācijā, kad skolotājs uzdod pārbaudes darbu, vajadzētu domāt – ko es no šī darba iemācīšos. Jāsaprot arī, ka pārbaudes darbs nebūs vienīgais pārbaudes veids. Pārbaudes darbs var būt arī laboratorijas darbs, pētnieciskais darbs vai projekts, un tur vērtēšanai būs vēl nozīmīgāka loma, uzskata P. Pestovs.

Savukārt A. Sokolova pastāstīja, ka savā skolā, kas ir projekta „Skola 2030” pilotskola, ir procesā un izmē-

ģina dažādas jaunas pieejas. „Mēģinām iet prom no lielā atzīmju kvantuma, izmantojam arī pašvērtējumu, jo ar šādu pieeju bērns visu laiku ir iesaistīts procesā un viņam ir grūti no tā izvairīties,” teica A. Sokolova. Uz aicinājumu minēt kādu piemēru skolotāja norāda gatavošanos atstāstījuma latviešu valodā. Lai atstāstījums būtu perfekts, klasē izrunājam, ko darīsim sākumā, ko pēc tam, ko piemācīsimies klāt, un trenējamies. Bērns pats var sekot līdzi, kā viņam iet, un klasesbiedrs vai skolotājs viņam var dot norādes. Taču tas nenozīmē, ka visiem bērniem atstāstījums izdosies perfekts – vienam tas būs iesācēja līmenī, citam – vidējs, savukārt citam – perfekts, bet, izejot no stundas, katrs būs kaut ko sapratis, un bērni visu laiku būs iesaistīti. Savukārt skolotājiem nepieciešams tāds kā „koferītis” ar metodēm un paņēmieniem, kā šo procesu organizēt.

Foto: Publicitātes foto.

**Pāvels Pestovs, projekta „Skola 2030”
vecākais eksperts.**

Nevis konstatēt, bet sniegt atgriezenisko saiti

P. Pestovs atgādināja, ka jaunajā vērtēšanā būs jāpāriet no situācijas konstatēšanas uz atgriezeniskās saites sniegšanu, jo zinātniskajos pētījumos ir pietiekami atspoguļots, ka zināšanu konstatēšana nenoved pie tā, ka bērns mācīsies vairāk.

Turklāt dažādām situācijām nepieciešama atšķirīga atgriezeniskā saite. Piemēram, bērnam nesanāk labi izprast tekstu. Ja viņam ir nepietiekams vārdu krājums, skolotājs sniegs vienu atgriezenisko saiti, ko darīt, – ieteiks vizualizēt tekstu, klasē pie tāfeles novietos vārdu sienu utt. Bet, ja, piemēram, bērns lēni atpazīst burtus, vārdu krājums nebūs saistošs un ir jāsniedz cita atgriezeniskā saite. Tātad veltīsim mazāk laika konstatēšanai: tev ir „seši”, jo tu neizproti tekstu, vai tev ir „četri”, jo tu nevari izlasīt, bet veltīsim vairāk laika atgriezeniskajai saitei. Turklāt atgriezeniskā saite ir jāiedod precīzi ar pievienoto vērtību, paskaidroja P. Pestovs.

„Visi bērni nebūs teicamnieki, jo katram ir savi griesti, ko viņš var un spēj sasniegt,” uzskata A. Sokolova. Viņasprāt, skolotāja un bērna galvenais uzdevums ir izprast šos „griestus” un saprast, ko ar tiem var izdarīt – atrast iemeslus un attīstīties tālāk. Šī skolotāja un bērna sadarbība ir ļoti svarīga, un jāsaprot, ka visos 16 mācību priekšmetos nevar no skolēna prasīt „desmit”. Nevarēs arī kā pašlaik – konstatēt, ka bērnam ir „četri”, un pateikt, lai viņš nāk uz konsultācijām vai meklē privātskolotāju. Ir nepieciešama atgriezeniskā saite pret rezultātu, un tad var saprast, kā un kāpēc pietrūkst un ko ar to darīt.

A. Sokolova pauda viedokli, ka skolotājam arī ir jāizprot, kā šī sistēma darbojas, kādas metodes viņš pārziņa un kā darbojas atgriezeniskā saite, jo skolotāju pieredze atšķiras un arī viņi ir katrs savā līmenī – viens strādā pa jaunam, cits taustās, mēģina saprast, bet citam ir grūti šķirties no vecās pieredzes. Labā ziņa – skolotāji ir gatavi mācīties.

I. Akmentiņa-Smildziņa norādīja, ka vecāki uzdod jautājumus, kāpēc katrā priekšmetā trīs nedēļas neparādās neviena atzīme, kā saprast, ko nozīmē vērtējums – šīs mazās aprakstītās lapiņas, ko ar to iesākt un ko mēs mājās varam darīt. A. Sokolova atgādināja, ka tāpēc jau skolā ir vecāku dienas un vecāki nāk arī uz individuālām sarunām. Turpretī skolotājam vissarežģītākais jautājums ir, kā uztrenēt savas prasmes, lai sniegtu atgriezenisko saiti, aptverot visus 30 bērnus klasē, un lai šī saite būtu individuāla. „Tāpēc skolotājiem ir jātrenējas, mēs organizējam mācības skolotājiem un darām to jau trešo gadu. Gūtās atziņas: tas strādā, skolotājiem patīk, viņi redz tam jēgu. Tikai skolotājam ir jāsaprot, ka ar 5. klasi darbosies vieni paņēmieni, bet ar 9. klasi – citi, ar A klasi var darboties šādi, bet ar B klasi – citādi. Skolotājam jāveido sava sistēma. Kad sistēma ir izprasta un izveidota, tad var strādāt,” ir pārliecināta A. Sokolova.

Pārbaudīt var dažādos veidos

Vecākus interesēja arī, kad būs pirmie eksāmeni – jaunie valsts pārbaudes darbi ar jauno pieeju, uz ko P. Pestovs atbildēja, ka pirmie valsts pārbaudes darbi būs 2023. gadā, kad pēc pilnveidotā satura tos kārtos 9. klases, bet vidējā izglītībā – padziļinātajosursos. Savukārt gadu iepriekš – 2022. gadā – būs iespēja

kārtot valsts pārbaudes darbus optimālajā līmenī latviešu valodā, matemātikā un svešvalodā. Bet vēl gadu iepriekš Valsts izglītības saturs centrs (VISC) plāno publiskot eksāmenu paraugus. Pārbaudes darbu forma un veids noteikti mainīsies atbilstoši pilnveidotajam mācību saturam, tie būs kompleksi un citādi veidoti, orientēti uz komplekso sasniedzamo rezultātu. Tā kā eksāmenā trīs stundu laikā nav iespējams iegūt pilnīgu informāciju, noteiktos priekšmetos būtu svarīgi dot iespēju bērniem krāt punktus jau procesā, bet eksāmenā skolēniem demonstrēt savas spējas arī praktiskajos darbos, piemēram, ķīmijā un fizikā.

Ļoti nozīmīga diagnosticējošajos darbos ir funkcijas un mērķu precizēšana. Tie nav domāti, lai bērnus salīdzinātu, lai tikai no tiem secinātu par skolas kvalitāti, bet diagnosticējošie darbi domāti, lai skola un skolotājs kopā plānotu un pilnveidotu mācību procesu, īpaši domājot par bērniem pēc 3. klases, kad varbūt mainās skolotājs. Projekta „Skola 2030” veidotie diagnosticējošie darbi būs domāti skolotājam, lai viņš varētu plānot procesu ar savu klasi. Piemēram, ar vienu klasi var droši iet uz priekšu, bet ar citu nav tik labi, un tad divas nedēļas vai vairāk – tik, cik nepieciešams –, skolotājs varēs veltīt laiku, lai uzbūvētu pamatus, jo, lai ietu uz priekšu un lai bērns vai pieaugušais iemācītos, svarīgs faktors ir būvēt klāt no tās vietas, kur es esmu. Jo, ja nav iepriekšējo zināšanu, zināšanas ir fragmentāras un nepilnīgas. Diagnosticējošajiem darbiem ir tieši tāds mērķis – ielānot šo procesu pēc iespējas kvalitatīvāk.

Turpmāk atzīmju būs mazāk

„Atzīmju skaits būtiski samazināsies – viena mēneša laikā viena atzīme, bet kas tajā ietilpst, kas tiek novērtēts – zināšanas, prasmes, attieksmes vai kas cits?” jautā vecāki. A. Sokolova uzskata, ka tas ir atkarīgs no sasniedzamā rezultāta, ko gribam redzēt, un tā, vai ieliekam tikai akadēmiskās zināšanas vai iestrādājam arī citas lietas, un tā var būt arī attieksme. Vienlīdz svarīgas ir akadēmiskās zināšanas, attieksme un prasmes. Lai gan attieksme – tas ir „slidens” jautājums. Piemēram, vai mājasdarbu pildīšana vai nepildīšana parāda manu attieksmi? Ja es mācos uz „deviņi” un „desmit”, visu izmācos stundās un mājās man vairs nevajag trenēties. Kontroldarba vērtējums ir atkarīgs no sasniedzamā rezultāta, un atzīme var būt ne tikai par 40 minūšu darbu, bet arī par divu nedēļu projektu.

„Piemēram, man kā matemātikas skolotājai šķiet, ka mācīties statistiku no grāmatas un pēc tam uzrakstīt kontroldarbu ir nepraktiski un neinteresanti. Tā vietā mēs ar skolēniem veidojam projektu divu triju nedēļu garumā. Sākumā apgūstam teoriju, izvirzām mērķi, notiek plānošana grupās un veicam vēl vairākas citas darbības, lai šis projekts – pētījums – īstenotos. Visu mēs kopā kā klase varam nodefinēt. Noslēgumā novērtējam arī sadarbību un to, vai viss notika laicīgi pēc plāna,” savu pieredzi izklāsta skolotāja A. Sokolova.

P. Pestovs uzskata, ka papildinātais saturs neatceļ fundamentālās zināšanas, bet prasme kontrolēt emocijas tagad ir saturs. Ja vien veltīsim laiku atgriezeniskās saites sniegšanai, bērns varēs zināt, cik tālu ir ticis, un, iespējams, arī pamatskolā parādīsies līmeņi. Četri līmeņi pret sasniedzamo rezultātu, piemēram, prot saskaitīt divciparu skaitļus, un pretī ir līmenis. Taču tas jāizskaidro vecākiem, jo nevar būt situācija, ka pusgadu nekas nenotiek, bet tad pēkšņi – kontroldarbs un „trīs”. Viņaprāt, skolas līmenī ir jābūt iespējai laikus pamanīt problemātiku – ieraudzīt tos bērnus, kuriem nesanāk tik labi, un problemātiskajiem bērniem sniegt papildu atbalstu, kuru plānojam skolas līmenī.

A. Sokolova piebilda, ka būtu labi, ja „e-klases” un „mykob” sistēmās nākotnē būtu iespēja ziņas dot jau procesā (patlaban šādas iespējas nav). Bet, kamēr nav, katra skola var izstrādāt savu vērtēšanas sistēmu. „Mēs savā skolā praktizējam vērtējumu procentos. Piemēram, procesā starp diviem lieliem pārbaudes darbiem iesākam tēmu, tad uzdodam bērniem mazu darbiņu un nevis liekam atzīmi, bet veidojam stabiņu, kur ierakstām vērtējumu procentos, protams, pirms tam izrunājot ar bērniem un vecākiem, ko tas nozīmē. Tā skolēnam ir ziņa: ja es gribu kontroldarbā dabūt „astoņi”, bet mans vērtējums ir 30–40%, tad, visticamāk, „astoņi” es nedabūšu, un man ir kaut kas jādara – jāiet uz konsultāciju u. c. Arī vecāki tā var sekot līdzi, kā bērns virzās,” savu pieredzi dalās A. Sokolova.

Andžela Sokolova, Mārupes ģimnāzijas direktora vietniece metodiskajā darbā.

Vai vecākiem obligāti jāiet „e-klasē”?

Vai vecākiem obligāti ir jāiet „e-klasē” vai „mykob”? I. Akmentiņa-Smildziņa pastāstīja, ka ir saskārusies ar vecākiem, kuru bērns mācās 4. klasē un kuri kategoriski pasaka: „Es „e-klasē” neiešu!” A. Sokolova atbildēja, ja vecāki bērnam ļoti uzticas, viņi var arī neiet „e-klasē”. Savukārt P. Pestovs piebilda, ka svarīgi ir veidot pozitīvu attieksmi, jo mūsu sabiedrībā diemžēl ir pieņemts, ka kļūda – tā ir neveiksme, bet kļūda var būt arī iespēja, lai labāk saprastu un iemācītos. Skolotājiem arī nevajadzētu bērniem teikt, ka tu neesi matemātiķis u. c., jo bērnam šajā vecumā veidojas priekšstats par sevi.

„Mēs ļoti daudz ar bērniem runājam, kur iemācīto var izmantot. Nesen man bija saruna ar 11. klases puisiem, un es viņiem jautāju, vai viņi mācītos arī tad, ja neliktu atzīmes. Viņi atbildēja, ka daļēji jā. Bez atzīmes viņi mācītos to, kas viņus interesē. Vienam puisim tie bija eksaktie priekšmeti – matemātika, fizika, ķīmija, bioloģija, bet citam – māksla. Bet, lai, piemēram, piespiestu sevi mācīties vēsturi, būtu nepieciešamas atzīmes. Tas nav sacensību gars, kas mudina bērnus dabūt labas atzīmes, bet drīzāk izvairīšanās no sliktas atzīmes ir izvairīšanās no negatīvām emocijām, no nokļūšanas neērtā situācijā, kas rastos, ja būtu jāizskaidrojas ar vecākiem,” atzīst A. Sokolova.

„Tas nav atsevišķu skolotāju, bet skolas jautājums – mums ir jāvienojas, kādas lietas darīsim,” uzsver P. Pestovs, piebilstot, ka sistēma, kad skolēns redz, cik tālu ir ticis, jāievieš jau no 1. klases. Viņš arī neatbalsta sacensību atzīmju dēļ, jo tā skolēnus motivē tikai īstermiņā.

I. Akmentiņa-Smildziņa piebilst, ka bieži bērni saka, kāpēc man tas jādara, man atzīmi par to neliks. Bet vecākiem savukārt patīk sacensties, un „e-klase” šajā sacensībā ir rīks. „Manam pusaudzim nav motivācijas, ar „seši” vai „septiņi” viņam pietiek, mājasdarbus necenšas pildīt, nav sacensību gara,” arī šādi mēdz žēloties vecāki. A. Sokolova smaidot atbild: „Viss kārtībā, ļoti normāls bērns!”

P. Pestovs piebilst, ja bērns jau pirmajās trijās klasēs pieradis, ka kāds stāv priekšā un stāsta, bet viņam tikai jāsež un jāpieraksta, tas vairs neder. Jāparāda, ka process var notikt citādi, var apskatīt arī bērnam interesantas tēmas un aiziet ekskursijā uz pašvaldību un apskatīties, kā tiek pieņemti lēmumi (sociālajās zinībās). Bet A. Sokolova secina, ja bērns negrib mērīties ar citiem, tad vecākiem un skolotājiem ir jādomā, kā parādīt, ka bērns var sasniegt vairāk, un kā to sasniegt. „Kad bērni man saka, kāpēc vispār ir jāpilda mājasdarbs, tad es viņiem jautāju, kam viņi pilda mājasdarbu – man vai sev. 5. klases bērns tā vietā, lai pildītu mājasdarbu, labāk ies ārā, skatīties filmas, lasīs grāmatu vai tiksies ar draugiem, viņš vēl nav spējīgs izdarīt izvēli, bet mūsu uzdevums ir viņam palīdzēt. Var, piemēram, sacīt: jā, tu vari nepildīt, bet ar ko tas beigsies, ko tu gribi savā dzīvē sasniegt un vai bērnam dzīvē vispār ir mērķis. Vai mēs par to runājam? lelu slaucīšana, ar ko mūs biedēja pirms 20 gadiem, vairs nav aktuāla,” teic A. Sokolova.

Skolotājam jāparāda bērnam ceļš

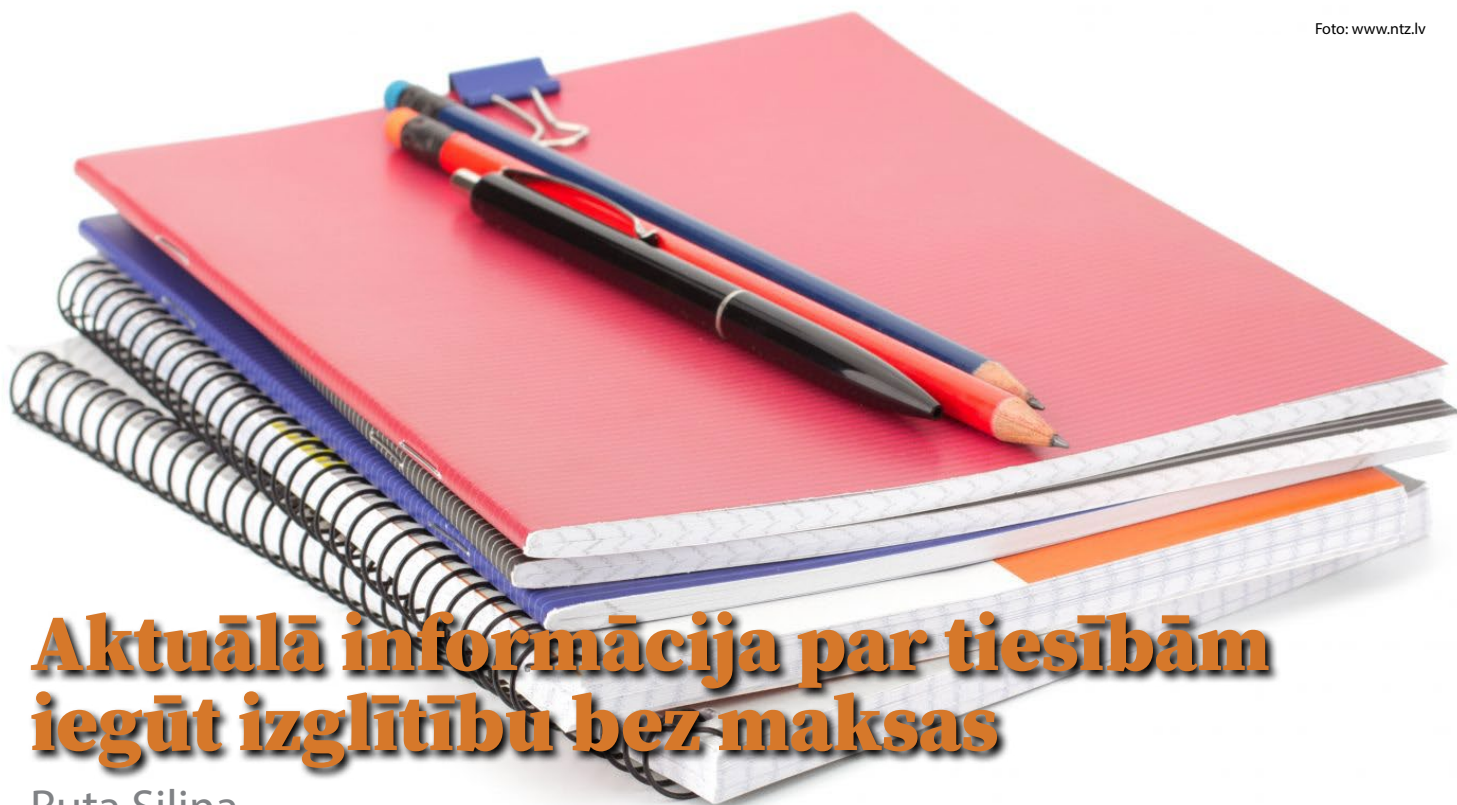
„Cik tālu esi ticis līdz mērķim, ko tu esi darījis tā labā, neviena lieta nerodas pati no sevis, ir svarīgi, lai bērns to saprastu,” uzsver P. Pestovs. Turpretī skolotājam ir svarīgi saprast, vai es esmu iedevis bērnam rīku, kā to darīt. Uzdošu iemācīties dzejoli no galvas, bet vai es pasaku, ka to var ierakstīt telefonā, vizualizēt, zīmēt. Var pateikt: labi, tu esi ieguldījis tik daudz darba, nākamreiz darīsim tā. „Tad bērnam iznāk sacensties pašam ar sevi,” secina mamma I. Akmentiņa-Smildziņa, uzdodot kārtējo vecāku jautājumu, kā vērtēt sportu, vizuālo mākslu, mājturību?

P. Pestovs paskaidro, ka arī sportam un vizuālajai mākslai ir noformulēti savi sasniedzamie rezultāti un ir reāls laiks, kā mēs tiksīm pie rezultāta. „Bet vai man pietiks ar trim stundām nedēļā, lai es varētu to iemācīt? Jo vērtēt mēs varam tikai to, ko varam iemācīt noteiktā laika periodā. Tehnikas precizitāte, ar kādu paņēmienu tu darīji – es to skatīšos un pēc tam sniegšu atgriezenisko saiti. Mums jāparāda ceļš, kā mēs to sasniegsim – cik daudz, kādā veidā un kā es to sasniegšu,” viņš atgādina skolotājiem.

Vai paliks vērtējumi „ieskaitīts” un „neieskaitīts”, vēlas noskaidrot vecāki. Uz to P. Pestovs atbild, ka skola var izvēlēties līmeņus. „Ieskaitīts vai neieskaitīts, procenti u. c. – to izlemt ir skolas atbildība, un tas ir jāizskaidro vecākiem. Nav pieļaujama situācija, ka mēs skolā to pieņemam un tikai paši to zinām,” viņš norāda.

Vai ir pieļaujams neskaitāmas reizes labot un pārrakstīt darbus? A. Sokolova uzskata, ka mēs nevaram ļaut bērniem bezgalīgi labot atzīmes, jo ir situācijas, kad jāpietiek tikai ar vienu reizi, kad ir jāsaņemams un jāizdara maksimāli labi.

„Kāpēc tev šāds rezultāts ir sanācis, pajautāt bērnam un tad ļaut uzlabot. Jāļauj pa ceļam kļūdieties, bet mums kā sabiedrībai līdz tam vēl ir jāaug,” viņa iesaka. Bet P. Pestovs spriež, ka katrs lēmums ietekmēs to, ko bērns domās par izglītības sistēmu. Ja skola pieņems lēmumu, ka katru darbu var pārrakstīt četras piecas reizes, tad pamatīgi jāpārdomā, kādas tam būs sekas. Jābūt skaidriem spēles noteikumiem, un par tiem jāatgādina 1. septembrī, nevis spēles laikā vai beigās. ■

Aktuālā informācija par tiesībām iegūt izglītību bez maksas

Ruta Siliņa,
Latvijas Republikas Tiesībsarga birojs

Pēc ilgāka pārtraukuma 2019. gada rudenī tiesībsarga redzeslokā atkal nonāca mācību līdzekļu finansēšanas jautājums – lūgums izvērtēt vecākiem izsniegtā mācību līdzekļu saraksta atbilstību tiesībām iegūt izglītību bez maksas. Mācību grāmatas un darba burtnīcas sarakstā nebija minētas, taču visi iekļautie mācību līdzekļi nebija individuālie mācību piederumi Izglītības likuma 1. panta 12. punkta „k” apakšpunkta izpratnē, kas jāpērk vecākiem.

Tiesībsargs lūdza skolu izvērtēt sarakstā iekļautos individuālos mācību piederumus un izslēgt tos, kas ir vērtējami kā „mācību materiāli” un „iekārtas un aprīkojums”. Skola vēlējās saņemt kontrolējošās institūcijas – Izglītības kvalitātes valsts dienesta (IKVD) – viedokli.

Tā rezultātā tiesībsarga pārstāvis piedalījās IKVD rīkotā sanāksmē, kurā kopā ar Izglītības un zinātnes ministrijas (IZM) un Valsts izglītības satura centra (VISC) pārstāvjiem tika panākta vienošanās par kopīgu viedokli un ieteikumiem attiecībā uz individuālo mācību piederumu nodrošināšanu.

Viedoklis 2020. gada februārī tika nosūtīts pašvaldību izglītības pārvaldēm un izglītības speciālistiem izglītības iestāžu informēšanai, aicinot tās pārskatīt praksi individuālo mācību piederumu nodrošināšanā.

IKVD par individuāliem mācību piederumiem

IKVD, veicot izglītības procesa uzraudzību, konstatējis, ka joprojām pastāv atšķirīga prakse individuālo mācību piederumu nodrošināšanā.

Lai sniegtu atbalstu un veicinātu vienotu izpratni par normatīvajos aktos ietvertu tiesisko regulējumu individuālo mācību piederumu nodrošināšanā, kvalitātes dienests organizējis tikšanos, kurā IZM, Latvijas Republikas Tiesībsarga biroja un VISC pārstāvji vienojās par šādu kopīgu viedokli un ieteikumiem attiecībā uz individuālo mācību piederumu nodrošināšanu.

Ievērojot bezmaksas izglītības principu¹ un izglītības iestādē īstenojamo izglītības programmu izmaksās ietveramos izdevumus mācību līdzekļu iegādei², izglītības iestādei nav pamata izglītojamā likumiskajiem pārstāvjiem (turpmāk – vecāki) pieprasīt nodrošināt visus izglītības programmas apguvei nepieciešamos individuālos mācību piederumus.

Tādēļ ierosinām izglītības iestādei sākotnēji patstāvīgi izvērtēt un vienoties par konkrētiem izglītības

¹ Izglītības likuma 55. panta 1. punkts.

² Izglītības likuma 60. panta trešā daļa.

programmas apguvei nepieciešamiem individuāliem mācību piederumiem un to, kādus no tiem tā nodrošinās, savukārt izglītības iestādes padomei pieņemt lēmumu³ par pārējo individuālo mācību piederumu nepieciešamību, pirms tos pieprasīt nodrošināt vecākiem, piemēram, pedagoga sagatavotajā pirmsskolas izglītības programmas īstenošanai nepieciešamajā mācību līdzekļu sarakstā iekļautos individuālos mācību piederumus sākotnēji izvērtē izglītības iestādes metodiskā padome un izglītības iestādes vadītājs, pēc tam lēmumu par pārējiem izglītības iestādes nenodrošinātiem individuāliem mācību piederumiem, piemēram, rakstāmpiederumiem, pieņem izglītības iestādes padome.

Aicinām ņemt vērā:

- 1) lai izglītojamais varētu apgūt mācību priekšmetu obligāto saturu, izglītības iestādei jānodrošina nepieciešamie materiāli (piemēram, apgūstot adīšanas tehnoloģiju, jānodrošina dzija, apgūstot metāla stiepļu locīšanu – metāls, apgūstot vizuālās mākslas tehniku – guaša krāsas), un tikai gadījumā, ja izglītojamais kādu iemeslu dēļ nevēlas izmantot izglītības iestādes piedāvātos materiālus vai vēlas radīt priekšmetu vai produktu savām vajadzībām, tie jānodrošina vecākiem (piemēram, izglītojamais, apgūstot šūšanas tehnoloģiju, vēlas uzšūt sev svārkus vai viņam nav pieņemama izglītības iestādes piedāvātās krāsas dzija);
- 2) vecākiem savu iespēju robežās jānodrošina⁴ bērna izglītošanai tikai tie individuālie mācību piederumi⁵, kas izmantojami nevis viena, bet vairāku mācību priekšmetu obligātā satura apguvei (piemēram, rakstāmpiederumi un pierakstu burtnīcas), savukārt izglītības iestādei – individuālie mācību piederumi, bez kuru esības izglītojamais nevar apgūt mācību priekšmetu obligāto saturu (piemēram, aplikāciju papīrs, guaša krāsas, ūdens trauks, otiņas un vaska drāna);
- 3) vecākiem nav jānodrošina mācību priekšmetu obligātā satura apguvei nepieciešamās izejvielas, piemēram, milti ēdienu gatavošanai, jo izejvielas nav uzskatāmas par individuāliem mācību piederumiem;
- 4) lai gan izglītības iestādes padomes pieņemtais lēmums par individuāliem mācību piederumiem⁶ ir saistošs vecākiem, jāņem vērā vecāku materiālais stāvoklis, un gadījumā, ja vecāki nespēj nodrošināt izglītības iestādes padomes pieņemtajā lēmumā norādītos individuālos mācību piederumus, tie jānodrošina izglītības iestādei;
- 5) izglītības iestādes padomei nav pamata lemt par konkrēta ražotāja un/vai prečzīmes individuālo mācību piederumu nodrošināšanas nepieciešamību. ■

---

³ Izglītības likuma 31. panta trešās daļas 5. punkts.

⁴ Izglītības likuma 58. panta trešā daļa.

⁵ Izglītības likuma 1. panta 12.4 punkta „k” apakšpunkts.

⁶ Izglītības likuma 58. panta ceturtnā daļa.